

ARTICOLE

Cauza – instrument de cenzură a validității și a eficacității contractului

DOI: [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.70\(2025\).2.37-73](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.70(2025).2.37-73)
Data publicării online: 19 nov. 2025

Lăcrămioara-Florina DOMIDE*

Rezumat. Studiul de față analizează noțiunea de cauză a contractului dintr-o perspectivă funcțională, privită ca instrument de cenzură al instanțelor judecătorești. În prima parte a studiului vom examina succint prerogativele instanței de a cenzura validitatea unui contract în raport cu cauza acestuia. Mai apoi, pe marginea unei decizii recente care abordează raportul dintre cauză și caducitatea contractului, vom analiza rolul cauzei ca instrument al instanței în evaluarea eficacității contractului, prin aplicarea mecanismului juridic al caducității. În final, vom încerca să formulăm câteva concluzii referitoare la discrepanța dintre definirea legislativă a noțiunii de cauză și realitatea practică, în calitatea acesteia de instrument utilizat de instanțele judecătorești.

Subiectul este de actualitate, având în vedere existența unor sisteme juridice care nu recunosc cauza drept condiție esențială pentru validitatea contractului. Prin aceasta, nu se face referire la absența cauzei, ci la faptul că, deși aceasta este prezentă, nu are relevanță juridică pentru validitatea contractului, fiind, practic, ignorată. O astfel de abordare a fost adoptată recent de sistemul de drept civil francez, sistem care a constituit o sursă semnificativă de inspirație pentru reglementările din Codul civil român.

* Avocat în Baroul Cluj, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, e-mail: lacramioara--florina.domide@law.ubbcluj.ro, identificator ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9655-4615>.

Cuvinte-cheie: contract, cauză, validitate, eficacitate, caducitate.

Cause – instrument de censure sur la validité et l'efficacité des contrats

Résumé. Cette étude vise à analyser la cause d'un point de vue fonctionnel, comme outil mis à portée des tribunaux. Dans la première partie de l'étude, nous examinerons brièvement les prérogatives du tribunal pour censurer la validité d'un contrat en employant sa cause. Ensuite, sur la base d'une décision récente traitant du rapport entre la cause du contrat et sa caducité, nous examinerons le rôle de la cause en tant qu'instrument du tribunal pour évaluer l'efficacité du contrat en appliquant le mécanisme juridique de la caducité. Enfin, nous tenterons de tirer des conclusions sur l'écart existant entre la notion de cause et la réalité pratique correspondante.

Le sujet est d'actualité étant donné l'existence de systèmes juridiques qui ne reconnaissent pas la cause comme une condition essentielle pour la validité de l'acte juridique. Par cela, il ne s'agit pas de l'absence de la cause, mais du fait que, bien qu'elle soit présente, elle n'a pas de pertinence juridique pour la validité du contrat, étant pratiquement ignorée. Une telle approche législative a récemment été adoptée par le système de droit civil français, une source importante d'inspiration pour le législateur roumain.

Mots-clés : contrat, cause, validité, efficacité, caducité.

The cause – instrument for censorship of the validity and effectiveness of the contract

Abstract. This study aims to analyse the cause from a functional perspective, as a censorship tool of the courts. In the first part of the study, we will briefly examine the court's prerogatives to censor the validity of a contract in relation to its cause. Then, based on a recent decision dealing with the relationship between the cause and the caducity, we will consider the role of the cause as an instrument of the court in assessing the effectiveness of the contract by applying the legal mechanism of caducity. Finally, we will try to draw some conclusions on the discrepancy between

what the current regulation defines as the cause and the practical reality, as an instrument used by the courts.

The subject is topical given the existence of legal systems that do not recognise the cause as an essential condition for the validity of the contract. By this, it does not refer to the absence of the cause, but to the fact that, although it is present, it has no legal relevance for the validity of the contract, being practically ignored. Such an approach was recently adopted by the French civil law system, a significant source of inspiration for the regulations of the Romanian Civil Code.

Keywords: contract, cause, validity, efficacy, caducity.

Cuprins

Introducere	40
I. Cauza și prerogativele instanței de a cenzura validitatea contractului	45
II. Cauza și prerogativele instanței de a cenzura eficacitatea contractului	51
A. Succintă prezentare a stării de fapt.....	52
B. Interpretarea instanței	53
C. Opinii, repere doctrinare și perspective jurisprudențiale	53
1. Caracterul <i>intuitu personae</i> al contractului	54
2. Cauza contractului de concesiune anticipată a unui loc de veci	56
3. Dispariția cauzei pe parcursul executării contractului – temei al caducității?	57
D. Concluzie	64
III. Este cauza o condiție esențială de validitate a contractului?	65
Concluzii.....	70
Bibliografie	71

Introducere

Societatea contemporană ne determină să căutăm o explicație pentru orice acțiune realizată de un individ, având în vedere că, în general, în spatele fiecărei conduite există anumiți factori motivaționali ai acesteia.

Benjamin Zörgö scria că „factorul extern în sine care declanșează (sau stopează) un proces oarecare nu poate fi considerat motiv al fenomenului declanșat, fără raportarea sa la o necesitate, o intenție sau aspirație a subiectului”¹.

Astfel, la întrebarea de ce întreprinde un subiect o anumită acțiune suntem tentați să răspundem adeseori indicând scopul, cauza acțiunii². O întrebare similară vizează și rațiunea pentru care anumite persoane aleg să își exprime voința de a se angaja într-un raport juridic.

Întrebarea „de ce” sau „pentru ce” s-a încheiat actul juridic este susceptibilă de două răspunsuri: scopul imediat și scopul mediat³, ambele

¹ B. ZÖRGÖ, *Probleme fundamentale ale psihologiei*, Ed. Academiei RSR, București, 1980, p. 168, *apud* I. RADU (coord.), *Introducere în psihologia contemporană*, Sincron, Cluj-Napoca, 1991, p. 218.

² I. RADU (coord.), *Introducere*, p. 218. În acest sens, acțiunea unui subiect poate fi explicată prin intermediul vectorului motiv-scop. Motivul reprezintă factorul care declanșează și orientează o anumită conduită, concretizându-se, în final, într-un scop, însă nu se identifică în mod automat cu acesta din urmă. Autorul arată că „în timp ce motivul este factorul declanșator al acțiunii, scopul este anticiparea, proiecția *punctului terminus* al acțiunii în funcție de informația cu privire la datele situației, la evantaiul posibilităților din mediu”. În contextul în care stabilirea scopului se face de obicei într-un anumit moment, pe baza unor aproximări, realitatea ne demonstrează că, nu de puține ori, efectele urmărite ajung să nu se mai producă în concret.

³ F.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI, *Noul Cod Civil. Comentarii pe articole*, C.H. Beck, București, 2012, p. 1295.

fiind incluse sub noțiunea generală de „cauză a actului juridic”⁴.

Voința devine semnificativă din punct de vedere juridic atunci când se exprimă în scopul de a produce efecte juridice⁵, cauza fiind considerată „justificarea, limita și garanția puterii autonome a voinței”⁶.

Teoria cauzei își găsește rațiunea încă din substraturile dreptului canonic, fiind imaginată ca instrument pentru a conferi prerogativa de a cenzura actul juridic din perspectiva moralității acestuia⁷. Noțiunea de cauză a evoluat de la o teorie clasică în care aceasta era standardizată⁸ și nu permitea instanței judecătorești controlul mobilului determinant al consimțământului

⁴ Distincția între cele două nu înseamnă o scindare a conținutului cauzei, ci evidențiază maniera în care factorii psihologici anteriori sunt considerați determinanți la momentul încheierii contractului (în acest sens, I. ALBU, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 219).

⁵ I. DELEANU, *Ficțiunile juridice*, All Beck, București, 2005, p. 251.

⁶ P. MAULAIRE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil. Obligațiile*, ediția a III-a, Wolters Kluwer, 2010, p. 321. În continuare, autorii explică această definiție în sensul că: cauza reprezintă justificarea, deoarece explică de ce voința angajează, nefiind suficient ca părțile să se angajeze juridic doar pentru că au vrut; limita, pentru că o obligație nu este obligatorie dacă este lipsită de cauză sau are o cauză ilicită sau imorală și garanția, întrucât pentru a priva de efecte voința, judecătorul nu poate să-și facă liber o părere asupra considerațiilor care au determinat o persoană să se angajeze juridic.

⁷ P. MAULAIRE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil*, p. 325; M. DAVID, Cauza obligației și formalismul juridic - studiu de drept comparat - (I), în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 2/2014.

⁸ Codul civil din 1864 (art. 966 - art. 968) se referea *in terminis* numai la „cauza obligației”, termen ce corespunde scopului imediat – identificat în principalele categorii de acte juridice. În cazul contractelor sinalagmatice, acesta presupune anticiparea contraprestației de către fiecare parte. De-a lungul timpului, atât în literatura de specialitate, cât și în practica judiciară, s-a acceptat că structura cauzei unui act juridic include două elemente: scopul imediat și scopul mediat [a se vedea CA BUCUREȘTI: sec. a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, hot. nr. 900/2021 (05 noi. 2021), cod RJ: 25g64dee9]. De asemenea, pentru detalii, precum și pentru alte clasificări atribuite cauzei actului juridic în actuala reglementare, a se vedea P. VASILESCU, *Drept civil. Obligații*, ediția a III-a, Hamangiu, București, 2024, pp. 449-457.

fiecărei părți, la o concepție modernă în care cauza include în structura sa pe lângă scopul imediat și scopul mediat⁹. Integrarea scopului mediat în conceptul de cauză permite instanței să extindă domeniul de cercetare și de evaluare a conformității unui contract cu normele imperative, având în vedere că elementele obiective ale noțiunii de cauză nu sunt suficient de edificatoare pentru a atinge acest deziderat¹⁰.

Sistemul nostru de drept reglementează cauza ca fiind „motivul care determină fiecare parte să încheie contractul”¹¹. Pe lângă faptul că necesitatea unei reglementări exprese a cauzei poate fi pusă sub semnul întrebării, terminologia utilizată este relativ vagă și susceptibilă de interpretare, în raport de semnificația noțiunii de „motiv”¹². Preferabilă ar fi fost utilizarea noțiunii de „scop determinat”¹³. Nu se poate considera că noțiunile de „motiv” și „scop” sunt echivalente, întrucât *motivul* reprezintă factorul care declanșează consimțământul, în timp ce *scopul* se referă la obiectivul final pe care persoana care și-a dat consimțământul dorește să-l atingă¹⁴, ideea de

⁹ G. FLORESCU, *Nulitatea actului juridic civil*, Hamangiu, București, 2008, p. 121.

¹⁰ M.-L. BELU MAGDO, *Contractul de vânzare în noul Cod Civil*, Hamangiu, 2014, p. 154. În cazul contractelor sinalagmatice cu titlu oneros, prefigurarea mintală a contraprestației cocontractantului nu ar prezenta niciun interes pentru parte dacă nu ar avea și un scop mediat subiectiv în considerarea căruia contractează pentru atingerea efectului urmărit prin încheierea respectivului acord juridic [a se vedea CA CONSTANȚA: sec. a II-a civilă, hot. nr. 233/2024 (04 dec. 2024), cod RJ: eege73g47].

¹¹ Art. 1235 C.civ.

¹² Înainte de intrarea în vigoare a actualului Cod civil, când nu exista o reglementare expresă a definiției cauzei, în doctrină se făcea distincție între „cauză” și „motiv”. Prin cauză se înțelegea scopul obișnuit pe care partea îl urmărește, în timp ce motivul era văzut ca un element pur subiectiv, care nu interesa mecanismul acordului de voință (în acest sens, C. HAMANGIU, I. ROSETTI BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român. Volumul II*, All, București, 1997, pp. 512-513).

¹³ G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *Curs de drept civil. Partea generală*, Hamangiu, București, 2011, p. 160.

¹⁴ I. POPA, *Contracte civile. De la teorie la practică*, Universul Juridic, București, 2020, p. 102.

finalitate trebuind să prevaleze asupra elementului declanșator¹⁵.

Trecând peste nuanțele de ordin terminologic, la o privire de ansamblu, cauza ar reprezenta un element structural al contractului¹⁶, întrucât operațiunii juridice îi corespunde un anumit scop juridic¹⁷. Însă, cercetând raporturile generate de contract, cauza dobândește semnificative valențe funcționale¹⁸.

Valențele funcționale ale cauzei. Contractul reprezintă, în esență, o asociere a două manifestări de voință, care generează un raport obligațional și care conferă fiecărei părți o cauză în prefigurarea angajamentului asumat de celălalt cocontractant¹⁹. Din acest punct de vedere (n.n. al raportului

¹⁵ *Idem*, p. 109.

¹⁶ Fiind reglementată ca o condiție de validitate distinctă de consimțământ și de obiect, legiuitorul îi conferă o anumită autonomie funcțională (a se vedea D. COSMA, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 220).

¹⁷ P. VASILESCU, *Drept civil*, p. 450.

¹⁸ *Ibidem*. În cadrul prezentului studiu vom adopta perspectiva autorului citat, în sensul că noțiunea de cauză este analizată în accepțiunea sa largă, fără a opera o separație strictă între cauza contractului și cauza obligațiilor izvorâte din acesta. Interesul cercetării rezidă în modul în care instanțele reușesc să surprindă voința reală a părților și, implicit, scopul urmărit prin contract. Din această perspectivă, cauza capătă o funcție instrumentală, întrucât instanțele verifică inclusiv cauza raportului obligațional pentru a stabili intenția reală a contractanților. Prin urmare, noțiunea de cauză va fi utilizată aici într-o accepțiune extinsă.

¹⁹ M. DAVID, *Cauza obligației*; D. COSMA, *Teoria generală*, p. 222. De-a lungul timpului, au fost prezentate și teorii „anti-cauzaliste” în sensul că obligația rezultată dintr-un contract sinalagmatic nu poate constitui cauza obligației reciproce, pe motiv că o cauză este anterioară efectului său, iar atunci când două evenimente se produc în același timp, unul n-ar putea fi cauza celuilalt (M. PLANIOL, *Traite élémentaire de droit civil*, vol. II, LGDJ, Paris, 1928, p. 1037, *apud* P. MAULAIRE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil*, p. 327). Criticile aduse se bazează pe argumentul că, în esență, cauza este reprezentarea psihologică asupra prestației și nu prestația în sine, astfel că reprezentările psihologice ale părților pot fi concomitente (Tr. IONAȘCU, *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*, Ed. Academiei, București, 1967, p. 50).

obligățional), cauza dobândește o semnificație funcțională²⁰.

Din acest motiv, noțiunea de cauză nu mai permite separarea clară între cauza contractului și cauza obligației, întrucât presupune o combinație de elemente subiective și obiective, această uniune între cauza-motiv și cauza-contraprestație explicând însăși natura duală a actului juridic: subiectiv în sursă și obiectiv în efecte²¹. Așadar, cauza este privită într-o accepțiune largă, menită să permită instanțelor judecătorești cercetarea voinței reale a părților²². Investită cu această prerogativă, instanța va examina mobilele subiective și concrete ale fiecărui cocontractant²³, aspecte variabile care se referă fie la însușirile unei prestații, fie la calitățile unei persoane²⁴, care impulsionează părțile să încheie actul juridic și imprimă acestuia adevărata semnificație²⁵. În doctrină²⁶ s-a susținut că identificarea scopului mediat reprezintă un demers anevoios, deoarece presupune o analiză detaliată a voinței psihologice, care nu este explicită în contract și nu este accesibilă direct terților. În consecință, instanța este nevoită să apeleze la prezumții, să probeze fapte conexe și să utilizeze raționamente deductive pentru a stabili scopul urmărit de părți²⁷.

²⁰ M. MUREȘAN, P. VASILESCU, J. Kocsis, *Dicționar de drept civil*, Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2009, p. 107; P.A. FORIERS, *La caducité des obligations contractuelles par disparition d'un élément essentiel à leur formation*, Bruylant Bruxelles, 1998, p. 70.

²¹ P. VASILESCU, *Relativitatea actului juridic civil*, Universul Juridic, București, 2008, p. 94.

²² I. ALBU, *Drept civil*, p. 219.

²³ P. VASILESCU, *Drept civil*, p. 450.

²⁴ G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *Curs de drept civil*, p. 160.

²⁵ A. IONAȘCU, *Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român*, Ed. Academiei, București, 1973, p. 31. De exemplu, analizând scopul mediat al vânzătorului, se poate observa că acesta își poate justifica decizia de a vinde bunul prin necesitatea de a achiziționa alt bun sau pentru a contribui cu o sumă la capitalul social al unei societăți comerciale. În mod similar, cumpărătorul poate dobândi un bun imobil pentru a locui cu familia sau pentru a-și înființa un birou profesional (în acest sens, a se vedea M.-L. BELU MAGDO, *Contractul de vânzare*, p. 154).

²⁶ M.-L. BELU MAGDO, *Contractul de vânzare*, p. 160.

²⁷ *Ibidem*.

Raportat la acest demers judiciar de stabilire a scopului urmărit de părți, în funcție de stadiul contractual în care ne aflăm – fie formarea, fie executarea contractului – vom examina prerogativele instanțelor de judecată și modul în care acestea utilizează noțiunea de cauză pentru a cenzura validitatea contractului (I), respectiv eficacitatea acestuia (II), aspecte ce vor permite, în final, o discuție privind relevanța reglementării actuale a cauzei drept condiție esențială de validitate a contractului (III).

I. Cauza și prerogativele instanței de a cenzura validitatea contractului

Cauza permite judecătorului cenzura contractului²⁸ cu scopul de a proteja interesele pe care trebuie să le apere: uneori sunt interesele particulare ale contractanților, fiind vorba de existența sau inexistența cauzei, alteori intervine în discuție interesul general, de această dată fiind vorba de liceitatea și moralitatea cauzei²⁹.

Existența cauzei. Din perspectiva existenței cauzei, judecătorul trebuie să verifice dacă obligațiile părților sunt fundamentate juridic (n.n.

²⁸ Din această perspectivă, am putea considera cauza ca fiind „instrumentul juridic prin care jurisprudența garantează restabilirea legalității și respectarea normelor morale, precum și conformitatea actelor juridice civile cu ordinea publică” (a se vedea G. BELEIU, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a XI-a, Universul Juridic, București, 2007, p. 172).

²⁹ Sancțiunile incidente sunt prevăzute de art. 1238 C.civ. respectiv: lipsa cauzei atrage anulabilitatea contractului, cu excepția cazului în care contractul a fost greșit calificat și poate produce alte efecte juridice, iar o cauza ilicită sau imorală atrage nulitatea absolută a contractului dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia s-o cunoască. Sistemul nostru de drept recunoaște doar nulitățile judiciare, ceea ce înseamnă că nulitatea trebuie dispusă de instanță, dacă va constata că este incidentă o cauză de nulitate, indiferent dacă e relativă sau absolută. Odată constată cauza de nulitate, instanța este obligată să dispună nulitatea, aplicarea sancțiunii nefiind facultativă pentru aceasta (a se vedea P. VASILESCU, *Drept civil*, p. 513).

dacă partea urmărește un scop prin încheierea contractului), însă nu va trebui să verifice dacă există un echilibru din punct de vedere economic între obligațiile reciproce asumate de către părți³⁰.

Absența cauzei nu se confundă cu lipsa echivalenței între contraprestații, deoarece lipsa cauzei nu apare doar ca o simplă ruptură a echilibrului economic dintre prestațiile reciproce, ci, din contră, presupune o veritabilă absență a contraprestației. Cu alte cuvinte, pentru a se constata absența cauzei, contraprestația trebuie să fie inexistentă sau complet nesemnificativă³¹. Dezechilibrul contraprestațiilor ar putea lipsi contractul de utilitate³², ar putea atrage anularea acestuia pentru neseriozitatea prestației³³ sau recalificarea contractului, însă nu va atrage sancțiunea nulității relative pe motiv de lipsă a cauzei. Lipsa cauzei ar putea fi considerată ca fiind absența interesului în executarea contractului³⁴, acest interes³⁵ decurgând din conținutul contractului.

Liceitatea și moralitatea cauzei. Pe acest palier, cauza este un

³⁰ P. MAULAIRE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil*, p. 332.

³¹ Fr. TERRÉ, Ph. SYMLER, Yv. LAQUETTE, *Droit Civil. Les obligations*, ed. a VII-a, Dalloz, Paris, 1999, p. 330. De asemenea, CA CONSTANȚA: sec. a II-a civilă, hot. nr. 233/2024 (04 dec. 2024), cod RJ: eege73g47.

³² L. FIN-LANGER, *L'équilibre contractuel*, LGDJ, 2002, p. 603, *apud* P. MAULAIRE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil*, p. 331.

³³ De pildă, în materia contractului de vânzare-cumpărare, un dezechilibru semnificativ între prestațiile părților poate determina anularea convenției în ipoteza în care prețul convenit este calificat de instanță ca fiind unul derizoriu [a se vedea art. 1665 alin. (2) C.civ.]. Într-o asemenea situație, nulitatea relativă a contractului va fi pronunțată pentru un preț derizoriu, nu pentru lipsa cauzei.

³⁴ Cauza a fost considerată „un de ce, un scop, o rațiune; ea este, am mai putea spune, interesul – în particular interesul economic – al contractantului de a contracta” (t.n.). În acest sens, J. CARBONNIER, *Droit civil. Introduction*, ed. a XXV-a, PUF, 1997, p. 58: „est un pourquoi, un but, une raison; elle est, pourrait-on dire encore, l'intérêt (en particulier l'intérêt économique) du contractant au contrat”.

³⁵ Interesul poate fi înțeles ca partea subiectivă care caracterizează cauza și care asigură dinamica actului (în acest sens, P. VASILESCU, *Relativitatea*, p. 95).

instrument mai suplu de control sub aspectul liceității decât în cazul altor condiții de validitate³⁶. Spre exemplu, într-o acțiune în nulitatea contractului pe motiv de obiect ilicit³⁷, judecătorul va dispune nulitatea absolută a acestuia dacă din probele administrate reiese acest aspect, fără a proceda la o analiză psihologică a scopului concret al cocontractanților. În schimb, dacă se solicită nulitatea pe motiv de cauză ilicită, atunci judecătorul dispune de un instrument mai extins de control, având puteri mai sporite de cenzură, revenindu-i sarcina să aprecieze scopul concret urmărit de cocontractanți.

Cu titlu exemplificativ, în practica judiciară, o instanță a sancționat cu nulitate absolută pe motiv de cauză ilicită și imorală un contract de vânzare a unui apartament încheiat pe fondul relațiilor tensionate dintre părți, ca urmare a încălcării de către vânzătoare a obligației morale de fidelitate³⁸. Instanța a apreciat că existența unei cauze imorale comune nu este condiționată de exercitarea unor acte de violență morală de către una dintre părți împotriva celeilalte. S-a mai reținut că, deși relațiile de uniune consensuale nu sunt imorale, raportat la principiile, valorile și moravurile societății actuale³⁹,

³⁶ Cauza poate rezulta explicit din conținutul actului juridic încheiat, însă în majoritatea cazurilor, contractul nu face referire la scopul său, așa cum se întâmplă cu celelalte cerințe de validitate ale acestuia. Astfel, unele dintre acestea trebuie indicate în mod expres (precum obiectul contractului), iar altele pot fi deduse din manifestarea părților prin semnătură (consimțământul și capacitatea). Cauza, fiind un element subiectiv, nu este stipulată și nu poate fi dedusă din semnarea contractului (a se vedea G. ȚÎȚA-NICOLESCU, Cauza actului juridic în reglementarea noului Cod civil, în *Revista Universul Juridic*, nr. 1/2017, pp. 13-26).

³⁷ Art. 1225 alin. (2) și (3) C.civ., respectiv art. 1226 alin. (2) C.civ.

³⁸ Jud. CONSTANȚA: sen.civ. nr. 1280/2020 (10 feb. 2020) și T CONSTANȚA: dec.civ. nr. 1659/2020 (10 noi. 2020), comentariu de Ș.A. TOMA, Nulitatea contractului de vânzare: cauză imorală și preț fictiv. Reținerea concomitentă a două cauze de nulitate, în *Revista Română de Jurisprudență*, nr. 3/2021.

³⁹ Noțiunea de bune moravuri reprezintă o sintagmă cu un conținut flexibil, influențată de evoluția societății și de modul în care aceasta se raportează, în timp, la moralitate. Prin urmare, instanțele au responsabilitatea de a stabili, în fiecare caz în parte, care sunt regulile de moralitate socială esențiale pentru ordinea juridică, pe care societatea nu le poate înlocui (a se

încheierea unui act juridic având drept scop menținerea unei astfel de relații este prohibită de lege, contravenind bunelor moravuri.

În ceea ce privește caracterul licit al cauzei, într-o speță care surprinde raportul dintre cauză și buna-credință la momentul formării contractului, s-a reținut că atunci când instanța constată că actul juridic a fost încheiat cu bună-credință, nu poate fi invocată existența unei cauze ilicite⁴⁰. S-a precizat că într-un contract de vânzare-cumpărare, o cauză ilicită ar putea fi fundamentată, de exemplu, pe ignorarea sau, dimpotrivă, pe cunoașterea de către cumpărător a faptului că bunul vândut nu ar aparține vânzătorului. Or, în condițiile în care instanța a stabilit buna-credință la momentul încheierii contractului, acesta nu poate fi lovit de nulitate absolută pentru o cauză ilicită, având în vedere că atât cauza, cât și buna-credință reflectă poziția subiectivă a părților față de contractul încheiat.

În aceeași ordine de idei, practica judiciară arată că în măsura în care, la momentul încheierii contractului de vânzare-cumpărare cauza a fost una licită,

„...validitatea unui contract și existența unei cauze licite nu depind de evoluția ulterioară a comportamentului părților, iar o eventuală rea-credință manifestată ulterior în derularea contractului nu poate influența valabilitatea acestuia [...]. În consecință, orice modificare a intențiilor sau comportamentului părților după încheierea contractului nu prezintă relevanță pentru validitatea cauzei, care a fost licită la momentul încheierii actului juridic, nefiind făcută dovada contrară”⁴¹.

Aceste câteva exemple redau modul în care instanțele utilizează noțiunea de cauză, precum și corelația practică a acesteia cu conceptul de bună-credință. Pe de o parte, în condițiile în care instanța a constatat existența bunei-credințe la momentul încheierii contractului, o cauză ilicită

vedea P. VASILESCU, Bunele moravuri – O confuziune etică de-drept, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, nr. 1/2022, pp. 9-105).

⁴⁰ ÎCCJ: sec. civ. și de proprietate intelectuală, dec.civ. nr. 7828/2005 (10 oct. 2005), în PR nr. 3/2006, p. 32, citată în G. FLORESCU, *Nulitatea actului*, p. 133.

⁴¹ Jud. CLUJ-NAPOCA: sec.civ., hot. nr. 299/2025 (27 ian. 2025), cod RJ: 86g7762d4.

(și sancționarea cu nulitate absolută) este exclusă. Pe de altă parte, în cazul în care, după încheierea unui contract care îndeplinește condiția unei cauze licite, se constată o eventuală rea-credință a părților, acest fapt nu va afecta validitatea actului juridic deja încheiat. În această situație, comportamentele părților pe durata derulării contractului vor influența modul de executare și eficacitatea acestuia, însă nu validitatea.

Concluzie. Cauza este un instrument care conferă judecătorului prerogativa de a cerceta motivele subiective ale părților, pe baza cărora va stabili existența, legalitatea și moralitatea scopului urmărit de acestea la momentul realizării acordului de voință. Ulterior, judecătorul va stabili dacă contractul îndeplinește această condiție de validitate sau este lovit de nulitate absolută sau relativă, după caz, aceasta operând chiar de la momentul încheierii contractului. Tocmai aceasta este rațiunea pentru care existența motivelor de nulitate se analizează prin raportare la momentul contemporan încheierii contractului. Ulterior, eventuale deficiențe legate de cauză, intervenite pe parcursul executării, ar putea justifica incidența altor mecanisme juridice, cum ar fi caducitatea sau, eventual, excepția de neexecutare⁴².

⁴² G. FLORESCU, *Nulitatea actului*, p. 121; H. CAPITANT, *De la cause des obligations*, Dalloz, Paris, 1923, *apud* I. POPA, *Contracte civile*, p. 108. Cauza a fost utilizată ca temei pentru instituții juridice care se referă la neexecutarea contractului, pornind de la premisa că neexecutarea obligației de către un cocontractant lipsește obligația celuilalt de cauză. În ceea ce ne privește, avem rezerve în a aprecia că instituția juridică actuală a cauzei ar constitui un temei pentru excepția de neexecutare. Pe de o parte, cauza este un element subiectiv, de natură psihologică, determinată de voință. Astfel, cauza obligației nu este prestația în sine sau obținerea prestației în sine, ci reprezentarea psihologică a contraprestației urmărite de la cealaltă parte. Astfel că reprezentarea psihologică a contraprestației poate subzista neexecutării obligației de către cocontractant. Pe de altă parte, chiar dacă am reține că neexecutarea obligației de către un cocontractant lipsește obligația celuilalt de cauză, din perspectivă cronologică, neexecutarea obligației de către cealaltă parte este elementul care produce dispariția cauzei. Nu dispariția cauzei antrenează neexecutarea, ci invers. Prin urmare, contractul nu va înceta pe temei de „dispariție a cauzei”, ci pe tărâmul neexecutării contractuale, prin invocarea remediilor specifice.

În ipoteza în care deficiențele legate de cauză apar pe parcursul executării contractului, instanțele se confruntă cu o problemă mai complexă, întrucât legea nu prevede în mod expres sancțiunile pentru circumstanțele survenite după încheierea contractului. În aceste cazuri, judecătorii nu mai sunt ținuti de dispozițiile precise ale legii referitoare la cazurile de nulitate, ci se raportează la contextul specific al executării contractului, cauza reprezentând un instrument care le oferă o marjă de apreciere mult mai largă.

II. Cauza și prerogativele instanței de a cenzura eficacitatea contractului

Deși este reglementată ca o condiție de validitate a contractului apreciată la momentul încheierii acestuia, cauza supraviețuiește acestui moment⁴³, prorogându-și relevanța juridică și în faza executării contractului⁴⁴, sfidând planul validității și pătrunzând pe tărâmul eficacității juridice⁴⁵. Astfel, aceasta influențează întregul parcurs al contractului: încheierea, eficacitatea și executarea acestuia⁴⁶.

Din această perspectivă, cauza fundamentează interdependența obligațiilor reciproce, întrucât obligația depinde de cauza finală care a determinat-o, nu poate exista în lipsa cauzei și nu poate subzista ulterior dispariției acesteia⁴⁷.

În consecință, cauza ar trebui să dăinuie până la momentul executării integrale a contractului, când, invariabil, aceasta se realizează prin atingerea finalității urmărite, moment la care contractul și-a produs toate consecințele juridice prefigurate⁴⁸. Ulterior executării contractului, obligația s-a stins, iar cauza, la rândul său, s-a realizat.

Totuși, pe parcursul executării contractului, pot apărea circumstanțe care să afecteze scopul stabilit la momentul încheierii acordului de voință,

⁴³ P. VASILESCU, *Relativitatea*, p. 91.

⁴⁴ Ș. DIACONESCU, *Contractul cadru de distribuție comercială*, Universul Juridic, București, 2010, p. 137.

⁴⁵ Paradoxal, cauza își găsește expresia în rezultatul final urmărit și produs, însă este reglementată ca una dintre cerințele ce trebuie îndeplinite la momentul încheierii contractului (a se vedea I. ALBU, *Drept civil*, Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 219).

⁴⁶ L. STĂNCIULESCU, V. NEMEȘ, *Dreptul contractelor civile și comerciale, în reglementarea noului Cod civil*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 32.

⁴⁷ M. DAVID, *Eseu asupra cunoașterii în dreptul civil*, Universul Juridic, București, 2017, p. 339.

⁴⁸ *Idem*, p. 354.

ceea ce ar putea conduce la dispariția cauzei⁴⁹. În acest caz, efectele juridice predefinite de părți la momentul formării actului nu se mai realizează, iar contractul, în ansamblul său, nu își mai atinge finalitatea.

În cele ce urmează, vom analiza o hotărâre a unei instanțe de judecată care a examinat influența dispariției cauzei asupra eficacității unui contract⁵⁰, permițând observarea modului în care este aplicată în practică noțiunea de cauză ulterior încheierii contractului. În acest sens, analiza noastră va include o prezentare succintă a stării de fapt (A) deduse judecății și a interpretării instanței (B). Apoi, vom prezenta propriile opinii, însoțite de repere doctrinare și perspective jurisprudențiale (C), urmate de o concluzie (D).

A. Succintă prezentare a stării de fapt

Litigiul dedus judecății decurge dintr-un contract de concesiune anticipată a unui loc de veci încheiat între Autoritatea Publică de Administrare a Cimitirelor și o persoană fizică, fiind plătită taxa de concesiune pentru o perioadă de 20 de ani⁵¹. În perioada contractuală a intervenit decesul titularului, acesta fiind înhumat în alt loc decât cel pentru care s-a încheiat contractul de concesiune anticipată.

Autoritatea publică susținea că scopul juridic al încheierii contractului de concesiune anticipată a fost ca partea contractantă să aibă rezervat un loc de veci și la data decesului să fie înmormântată acolo, iar odată ce aceasta a decedat fără a fi înhumată efectiv acolo, obligația de a-i asigura locul de veci ar fi rămas fără cauză. Cu alte cuvinte, înhumarea defunctului în alt loc de veci

⁴⁹ Cauza poate dispărea fortuit doar înainte de executarea contractului, ulterior executării neputându-se vorbi de o dispariție a cauzei, întrucât acesta și-a atins finalitatea (a se vedea M. David, *Eseu*, p. 354).

⁵⁰ A se vedea T CLUJ: sec.mixt., hot. nr. 1089/2024 (18 apr. 2024), cod RJ: 4e8439de2.

⁵¹ Miza litigiului era, în esență, obligarea autorității publice la emiterea unei adeverințe de concesiune pentru a se suplimenta certificatul de moștenitor, în sensul de a se include în masa succesorală și drepturile care decurg din contractul de concesiune încheiat de defunct. Trecând peste discuțiile privitoare la transmiterea dreptului de concesiune pe cale succesorală, prezintă relevanță faptul că principala apărare de fond a autorității publice a fost caducitatea contractului pe motiv de dispariție a cauzei.

decât cel concesionat ar atrage dispariția cauzei și ar lipsi contractul de concesiune de orice efecte, motiv pentru care acesta ar trebui considerat ca fiind caduc.

B. Interpretarea instanței

Cu titlu preliminar, instanța a reținut că prevederile art. 871 alin. (1) C. civ. privitoare la obligația concesionarului de a exploata bunul nu se aplică *tale quale* în această situație particulară, întrucât, dat fiind specificul concesionării unui loc de veci, nu poate fi vorba de o exploatare continuă a bunului. Instanța a apreciat că, în considerarea faptului că locul de înhumare a fost atribuit anticipat, valorificarea sa pe parcursul duratei contractuale este o probabilitate, nicidecum o certitudine. Mai mult, instanța a reținut că nu poate fi confundat caracterul *intuitu personae* al atribuirii contractului (care presupune verificarea unor condiții în persoana concesionarului) cu obligativitatea utilizării locului de înhumare de către concesionar, în măsura în care decesul ar interveni pe perioada contractuală.

Cu privire la dispariția cauzei, instanța a reținut că

„...în privința contractelor de concesiune prin care este atribuit anticipat un loc de veci, cauza este reprezentată de obținerea și păstrarea dreptului de folosință a locului de veci pe perioada contractuală. Utilizarea efectivă a locului de veci reprezintă doar o modalitate probabilă de executare a contractului, care nu poate condiționa încheierea sau eficacitatea contractului, pentru că nu are caracter cert”⁵².

C. Opinii, repere doctrinare și perspective jurisprudențiale

Cu titlu prealabil, Legea nr. 102/2014⁵³ nu reglementează în detaliu regimul concesiunilor locurilor de veci, respectiv nu prevede modalitatea de atribuire a concesiunilor acestor locuri, ci conferă acest atribut autorităților publice locale. Din acest motiv, în cele ce urmează, vom trata acest contract din perspectiva prevederilor de drept comun incidente, făcând abstracție de

⁵² T CLUJ: sec.mixt., hot. nr. 1089/2024 (18 apr. 2024), cod RJ: 4e8439de2.

⁵³ Legea nr. 102/2014 privind cimitirele, crematoriile umane și serviciile funerare, publicată în M.of. nr. 520 (11 iun. 2014).

eventuale reglementări ale autorităților locale.

1. Caracterul *intuitu personae* al contractului

În ceea ce privește caracterul *intuitu personae* al contractelor, specificitatea acestora rezidă în faptul că un rol determinant în realizarea acordului de voință îl joacă identitatea contractantului și calitățile specifice ale acestuia⁵⁴, calități care îl individualizează în exercitarea dreptului sau în îndeplinirea obligației asumate. Cel puțin din perspectiva contractantului, calitatea rezultatului ce urmează a fi obținut poate fi influențată semnificativ de anumite trăsături speciale ale cocontractantului⁵⁵. În consecință, doar persoana în cauză (și nimeni altcineva) poate exercita drepturile și îndeplini obligațiile asumate, iar în cazul decesului acesteia, drepturile și obligațiile neexecutate se sting, întrucât nu pot fi transmise pe cale succesorală⁵⁶.

De principiu, și în materia contractelor administrative, doctrina recunoaște un caracter *intuitu personae* al contractului de concesiune (privit la modul general).

În acest sens, s-a reținut că „concesionarul care tocmai a decedat (fiind persoană fizică) avea o calitate *intuitu personae* – aceea de a fi autorul celei mai bune oferte, satisfăcând cel mai bine interesul public – care ne îndreptățește să credem că succesorul acestuia în drepturi nu va satisface la fel de bine interesul public ca antecesorul său”⁵⁷.

Se observă, așadar, că doctrina asimilează dispariția ulterioară a elementului *intuitu personae* unui caz de caducitate, însă admite posibilitatea ca, atunci când legea prevede în mod expres, efectele contractului de concesiune să fie transferate și să se producă ulterior în persoana unui alt

⁵⁴ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil. Volumul II*, Hamangiu, București, 2023, p. 36.

⁵⁵ M. MUREȘAN, P. VASILESCU, J. KOCȘIS, *Dicționar*, p. 197.

⁵⁶ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere*, p. 37; M. MUREȘAN, P. VASILESCU, J. KOCȘIS, *Dicționar*, p. 197.

⁵⁷ O. PODARU, *Caducitatea actului juridic în dreptul public*, Hamangiu, București, 2019, p. 369.

subiect de drept (a succesorului), după moartea concesionarului inițial⁵⁸. Totuși, apreciem că toate aceste aspecte converg înspre ideea că, în materia contractelor administrative, nu este incident un veritabil caracter *intuitu personae*.

În speță, instanța a admis că ar exista un caracter *intuitu personae* al atribuirii contractului pe motiv că ar presupune verificarea unor condiții în persoana concesionarului. Cu toate acestea, a reținut că nu e obligatoriu ca titularul dreptului de concesiune să fie înhumat efectiv în acel loc la momentul survenirii decesului, deoarece aceasta este doar o modalitate probabilă de executare a contractului. În raport de cele reținute de instanță se ridică întrebarea dacă putem discuta despre un caracter *intuitu personae* al atribuirii contractului, fără a avea un caracter *intuitu personae* al contractului efectiv încheiat?

În ceea ce ne privește, raportat la toate cele de mai sus, apreciem că un astfel de contract nu poate fi calificat, în mod riguros, drept unul cu un caracter *intuitu personae*. Aceasta pentru că acordul juridic nu este indisolubil legat de persoana concesionarului⁵⁹. Apoi, există posibilitatea ca drepturile care decurg din contractul de concesiune să se transmită moștenitorilor legali sau testamentari⁶⁰, în speță miza constatării caducității contractului fiind tocmai paralizarea transmiterii drepturilor concesionarului pe cale succesorală.

Concluzionând, contractul de concesiune anticipată a unui loc de veci încorporează, mai degrabă, un caracter *intuitu rei*, fiind încheiat în considerarea naturii, destinației sau situației juridice speciale a bunului⁶¹ (a locului de veci).

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 367-369.

⁵⁹ Chiar dacă doctrina a admis că un contract de concesiune poate încorpora un caracter *intuitu personae*, nu putem identifica anumite calități specifice care să se verifice în persoana concesionarului și care să nu vizeze un criteriu obiectiv – acela al satisfacerii interesului public.

⁶⁰ Art. 82¹ alin. (1) din Legea nr. 71/2011 prevede că „Drepturile asupra locurilor de veci/înhumare din cimitire, dobândite în condițiile legii, se transmit, indiferent de natura lor juridică, prin succesiune și acte juridice între vii cu titlu gratuit”.

⁶¹ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere*, p. 37.

2. Cauza contractului de concesiune anticipată a unui loc de veci

Instanța a reținut că aceasta este reprezentată de obținerea și păstrarea dreptului de folosință a locului de veci pe perioada contractuală. Potrivit raționamentului urmat, nu este necesar ca titularul să fie înhumat efectiv în locul de veci concesionat, astfel că finalitatea contractului (și, implicit, cauza acestuia) nu este condiționată de această împrejurare. În continuare, raportat la cele reținute de instanța de judecată, apreciem că pot fi făcute anumite nuanțări.

În acord cu prevederile Legii nr. 102/2014, o persoană poate fi titulara unui singur drept de folosință asupra unui loc de veci concesionat. În ipoteza în care unui concesionar i se atribuie un alt loc, dreptul inițial asupra locului de veci concesionat i se retrage⁶².

Dacă admitem raționamentul instanței potrivit căruia înhumarea efectivă a titularului în locul de veci concesionat este doar o modalitate posibilă de executare a contractului, se ridică în mod firesc întrebarea: care este justificarea pentru limitarea dreptului acestuia la concesionarea unui singur loc de veci? Apoi, dacă concesionarul beneficiază de un drept de folosință asupra unui singur loc de veci, în ipoteza survenirii decesului său pe durata contractuală, care ar fi celelalte modalități prin care contractul ar putea fi executat? În definitiv, nu este o certitudine că decesul va surveni în perioada contractuală, dar este o certitudine că decesul va surveni cândva, la un moment dat. Dacă acesta nu survine în interiorul perioadei contractuale, titularul are posibilitatea de a păstra locul concesionat prin încheierea unui nou contract, având chiar un drept de preemțiune în acest sens⁶³.

În lumina celor expuse, apreciem că înhumarea este de esență încheierii unui contract de concesiune anticipată a unui loc de veci. Astfel, în această materie, cauza contractului ar fi obținerea și păstrarea dreptului de

⁶² Dispozițiile art. 19 lit. a) din Legea nr. 102/2014 prevăd că „Administratorul cimitirului retrage dreptul de folosință a locurilor de înhumare și îi înștiințează în scris pe titularii dreptului de folosință în următoarele cazuri: a) titularului i se atribuie un alt loc de înhumare”.

⁶³ Dispozițiile art. 18 alin. (2) din Legea nr. 102/2014 stabilesc că „La expirarea termenului de folosință a locului de înhumare, concesionarul are drept de preemțiune”.

folosință asupra locului de veci în vederea înhumării titularului în acel loc, dacă decesul survine în perioada contractuală.

În continuare, analiza noastră va aborda modul în care dispariția cauzei pe parcursul executării contractului poate antrena caducitatea invocată de autoritatea publică.

3. Dispariția cauzei pe parcursul executării contractului – temei al caducității?

Caducitatea nu are un regim general de reglementare, astfel încât definiția și regimul său juridic au evoluat în urma contribuțiilor doctrinei și practicii.

Dreptul francez. În doctrina franceză, au fost oferite mai multe definiții ale noțiunii de caducitate. Dintre acestea, amintim: caducitatea este „o stare a unui act juridic valabil, dar lipsit de efecte, din cauza survenirii unui fapt posterior nașterii sale”⁶⁴; „caracter al unui act juridic lipsit de efecte, în virtutea unor circumstanțe care îi sunt posterioare”⁶⁵; „acea situație juridică în care un contract valabil încheiat încetează să producă efecte datorită dispariției unui element esențial pentru existența sa”⁶⁶.

În jurisprudența franceză s-a reținut că sunt împrejurări care pot atrage caducitatea pieirea obiectului material al convenției⁶⁷, dispariția cauzei convenției⁶⁸, respectiv dispariția unei calități obiective sau subiective esențiale a unui contractant⁶⁹.

Doctrina franceză distinge, într-o manieră interesantă, similar cu regimul nulităților, între caducitate absolută și caducitate relativă. Caducitatea absolută ar reprezenta mecanismul care operează „de plin drept”

⁶⁴ R. GUILLÉN, J. VINCENT, *Lexique de termes juridiques*, ed. a IX-a, Dalloz, Paris, 1993, pp. 76-77, *apud* O. PODARU, *Caducitatea actului*, p. 25.

⁶⁵ *Le droit de A à Z – Dictionnaire juridique pratiqué*, ed. a III-a, Juridiques Européennes, Paris, 1980, p. 90.

⁶⁶ F. GARRON, *La caducité du contrat*, PUAM, Aix-en-Provence, 1999, p. 302, *apud* Ș. DIACONESCU, *Contractul cadru*, p. 112.

⁶⁷ F. GARRON, *La caducité*, p. 106, *apud* O. PODARU, *Caducitatea actului*, p. 29.

⁶⁸ *Idem*, p. 133.

⁶⁹ *Idem*, pp. 160-163.

și care determină în mod inevitabil ineficacitatea actului juridic. Cum ar fi, de exemplu, pieirea totală a bunului ce face obiectul contractului sau dispariția elementului *intuitu personae* al contractului. Pe lângă aceasta, ar exista și o caducitate relativă, care nu produce efecte de plin drept, ci numai în urma declarației de voință a uneia dintre părțile contractului. Spre exemplu, pieirea parțială a obiectului contractului⁷⁰.

Dreptul român. Similar dreptului civil francez, în dreptul civil român, caducitatea⁷¹ a fost definită drept acea cauză de ineficacitate a unui act juridic valabil încheiat „determinată de un eveniment ce nu depinde de voința sau vinovăția părților și care survine după încheierea valabilă a actului, împiedicând în mod obiectiv producerea efectelor actului juridic”⁷².

Circumstanțele care pot conduce la caducitate pot viza fie persoana uneia dintre părți (de exemplu, decesul sau incapacitatea), fie anumite condiții esențiale de validitate ale contractului⁷³, care trebuie existe nu doar la momentul încheierii actului, ci și atunci când acesta devine eficace⁷⁴. Din această perspectivă, în doctrină se face o distincție între condiții instantanee, care trebuie să existe numai la formarea actului (cum sunt consimțământul și capacitatea) și condițiile continue care trebuie să subziste și în momentul în care actul urmează să își producă efectele (obiectul și cauza)⁷⁵.

Raportat la aceste distincții, dispariția cauzei ulterior încheierii contractului este recunoscută atât de doctrină, cât și de practica judiciară română drept circumstanță care atrage aplicabilitatea regimului juridic al

⁷⁰ *Idem*, p. 201 et seq.

⁷¹ Doctrina și jurisprudența română au utilizat o perioadă semnificativă noțiunea de caducitate doar în materia actelor unilaterale, contractual aceasta fiind inclusă sub cupola imposibilității fortuite de executare (a se vedea L. POP, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Fundația Chemarea, Iași, 1994, p. 48; C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, All Educațional, București, 1998, p. 43).

⁷² M. MUREȘAN, P. VASILESCU, J. KOCSIS, *Dicționar*, pp. 96-97.

⁷³ D. COSMA, *Teoria generală*, p. 439.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Yv. BUFFELAN-LENORE, *Essai sur la notion de caducité des actes juridiques en droit civil*, LGDJ, Paris, 1963, pp. 167-168, *apud* D. COSMA, *Teoria generală*, p. 440.

caducității.

Cu titlu exemplificativ, în practica judiciară s-a constatat caducitatea parțială a unui act de expropriere pe motiv de nerealizare a scopului propus. Instanța a apreciat că actul juridic al exproprierii a devenit ineficace în urma neîndeplinirii sau, mai precis, a îndeplinirii parțiale a scopului propus, respectiv a îndeplinirii în anumite limite a obiectivelor pentru cauza de utilitatea publică⁷⁶.

În doctrina română s-a reținut că regimul juridic al caducității pe motiv de dispariție a cauzei va fi aplicabil atunci când două contracte sunt indivizibile prin voința părților, întrucât desființarea unui contract, indiferent de motiv, poate antrena dispariția cauzei în celălalt contract încheiat valabil⁷⁷. Același raționament va fi aplicabil și în situația în care încheierea contractului s-a bazat pe anumite trăsături ale persoanei, întrucât orice schimbare semnificativă ulterioară a acestor trăsături va afecta cauza contractului, influențând astfel unul dintre pilonii esențiali ai acestuia – elementul *intuitu personae*⁷⁸.

Încercând să realizeze o scindare a regimului caducității pe cele două paliere – absolute și relative – întâlnite în dreptul francez, doctrina a statuat asupra faptului că dispariția obiectului contractului ar atrage o imposibilitate absolută de executare și în consecință, o caducitate de drept, invincibilă⁷⁹. Spre deosebire de aceasta, dispariția cauzei, având un caracter abstract, ar atrage o imposibilitate relativă de executare, dependentă de voința celui pe care-l protejează⁸⁰.

Urmând acest raționament, comparativ cu ipoteza dispariției

⁷⁶ A se vedea ÎCCJ: sec. civ. și de proprietate intelectuală, dec. nr. 520/2006 (19 ian. 2006), comentată în L.C. STOICA, *Ineficacitatea actului juridic civil. Practică judiciară. Rezoluțiunea, rezilierea, revocarea, reducățiunea, caducitatea, inopozabilitatea*, Hamangiu, 2009, pp. 296-299.

⁷⁷ Ș. DIACONESCU, *Contractul cadru*, p. 112; J. GOICOVICI, *Affectio modulus - cauza contractelor cadru*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor*, nr. 3/2010.

⁷⁸ Ș. DIACONESCU, *Contractul cadru*, p. 96.

⁷⁹ O. PODARU, *Caducitatea actului*, p. 35.

⁸⁰ *Ibidem*.

obiectului contractului – când instanța este mai mult condiționată să ia act de ineficacitatea actului, analiza cauzei conferă judecătorului o marjă mai largă de apreciere. Astfel, atunci când este avută în vedere cauza contractului, judecătorul are prerogativa de a examina voința părților și de a se întreba dacă aceasta a constituit, în mod real, rațiunea încheierii contractului. Ulterior, în urma administrării probatoriului, acesta poate stabili fie că scopul avut în vedere subzistă și contractul este eficace, fie, dimpotrivă, că rațiunea inițială a încetat să existe, ceea ce atrage caducitatea contractului.

Având în vedere situația de fapt supusă analizei, pot fi identificate două împrejurări în temeiul cărora instanța ar fi putut constata caducitatea contractului de concesiune pe motiv de dispariție a cauzei: (i) decesul concesionarului, în ipoteza în care contractul ar fi calificat ca având un caracter *intuitu personae* și (ii) înhumarea concesionarului în alt loc de veci decât cel care a constituit obiectul contractului de concesiune anticipată, dacă se apreciază că finalitatea convenției este condiționată de această împrejurare.

Decesul concesionarului. În ceea ce privește decesul concesionarului, privit independent de discuțiile privind înhumarea, acesta ar atrage caducitatea în situația în care am reține un caracter *intuitu personae* al contractului. Într-o astfel de situație, decesul ar conduce la imposibilitatea exercitării drepturilor și executării obligațiilor, ceea ce ar avea ca efect stingerea raporturilor juridice ce presupun o calitate esențială și o prestație personală a debitorului. Dacă dreptul nu poate fi exercitat sau obligația nu poate fi îndeplinită de către titularul său și nu se transmite moștenitorilor, aceste drepturi și obligații se sting, deoarece trăsăturile speciale ale debitorului sunt inseparabile de obiectul raportului juridic⁸¹.

În speță, avem rezerve față de atribuirea unui caracter *intuitu personae* contractului de concesiune anticipată a locului de veci⁸². Mai mult, însuși specificul acestui tip de concesiune relevă că decesul concesionarului nu împiedică executarea contractului, ci creează premisa firească pentru

⁸¹ L. POP, *Tratat de drept civil. Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor. Ființa obligațiilor civile*, Universul Juridic, București, 2023, p. 648.

⁸² *Supra* II.C.1.

atingerea finalității urmărite prin încheierea acestuia. Prin urmare, în acest caz, moartea titularului nu poate constitui un motiv pentru constatarea caducității de către instanță.

Înhumarea titularului în alt loc de veci. Elementul esențial pentru dispunerea caducității pe acest temei constă în a stabili dacă finalitatea contractului de concesiune este sau nu legată de înhumarea efectivă a titularului în locul de veci concesionat.

Dispariția cauzei intervine atunci când scopul determinant avut în vedere la momentul încheierii contractului – înhumarea titularului în locul de veci concesionat – nu mai poate fi îndeplinit. Într-o asemenea situație, caducitatea poate opera atunci când finalitatea contractului devine imposibil de atins în mod cert și definitiv⁸³.

⁸³ Pot exista situații în care imposibilitatea înhumării este doar temporară – de pildă, decesul survenit în străinătate, urmat de o imposibilitate imediată a repatrierii. În vederea stabilirii soartei dreptului concesionarului, se ridică problema determinării momentului în care acesta încetează efectiv: la data decesului titularului sau la data înhumării propriu-zise? Legea nr. 102/2014 nu conține dispoziții în acest sens, iar regulamentele locale nu oferă o reglementare unitară. Spre exemplu, art. 42 din HCL nr. 300/2014 al mun. Cluj-Napoca, prevede că: „În situația în care locul de înhumare a fost atribuit anticipat decesului [...], dreptul de folosință se poate transmite numai prin moștenire și numai dacă titularul a fost înhumat în acel loc. În caz contrar, dreptul de folosință încetează la data decesului titularului”. În schimb, HCGMB nr. 79/2024 nu menționează o asemenea cauză de încetare, ci, mai mult, prevede că în acel loc de veci pot fi înhumate și rudele titularului, motiv pentru care contractul de concesiune nu ar înceta nici prin deces și nici prin înhumarea propriu-zisă a titularului (în acel loc sau în altul). Dacă ne raportăm la normele generale privind concesiunea bunurilor proprietate publică, art. 327 alin. (1) lit. f) C.adm. prevede că: „Încetarea contractului de concesiune de bunuri proprietate publică poate avea loc în următoarele situații: [...] f) la dispariția, dintr-o cauză de forță majoră, a bunului concesionat sau în cazul imposibilității obiective a concesionarului de a-l exploata, prin renunțare, fără plata unei despăgubiri”. Chiar admitând că ne aflăm în ipoteza unei imposibilități obiective de exploatare a bunului, este greu de conceput cum un concesionar decedat ar putea „renunța” la dreptul său, în condițiile în care renunțarea presupune o manifestare de voință proprie, imposibilă *post mortem*. În plus, dacă acceptăm existența unei

Pe de o parte, dacă admitem că finalitatea contractului de concesiune este indisolubil legată de înhumarea efectivă a titularului în locul de veci concesionat, atunci decesul urmat de înmormântarea acestuia într-un alt loc ar determina dispariția cauzei, ceea ce ar atrage ineficacitatea contractului de concesiune⁸⁴. Practic, ar fi vorba despre un acord de voință care nu își va mai produce efectele, întrucât nu mai există scopul pentru care s-a realizat și, în consecință, nu ar mai exista nicio rațiune pentru care contractul să rămână în ființă.

Pe de altă parte, dacă admitem raționamentul urmat de instanță, nu ar fi aplicabilă caducitatea pe motiv de dispariție a cauzei, întrucât înhumarea efectivă nu era scopul determinant al încheierii contractului de concesiune. Din acest motiv, înhumarea într-un alt loc de veci nu ar afecta cauza contractului, iar raporturile juridice ar putea continua, într-un fel sau altul, prin transmiterea drepturilor concesionarului pe cale succesorală, către moștenitorii acestuia.

Raportat la cele prezentate, înțelegem să calificăm cauza contractului de concesiune anticipată a locului de veci ca fiind circumscrisă înhumării titularului în locul de veci concesionat⁸⁵. Având în vedere cauza contractului astfel delimitată, se poate susține aplicabilitatea mecanismului juridic al caducității în speță, prin aceea că evenimentul intervenit determină dispariția scopului determinant și golește acordul de voințe de rațiunea pentru care a

imposibilități obiective de executare, s-ar putea discuta și aplicabilitatea suspendării executării contractului în temeiul art. 1557 alin. (2) C.civ. Apreciem că, în esență, dreptul ar trebui să înceteze la momentul înhumării titularului în alt loc decât cel concesionat, întrucât decesul acestuia nu reprezintă decât premisa pentru realizarea scopului convenției. În concepția noastră, finalitatea contractului este atinsă prin efectuarea actului de înhumare.

⁸⁴ Înhumarea într-un alt loc de veci poate fi de natură să justifice întrunirea condițiilor caducității și, implicit, ineficacitatea contractului prin aceea că: înhumarea într-un alt loc de veci constituie un eveniment exterior voinței părților, care nu le poate fi imputat (persoana decedată nu își poate exprima voința și nu este în niciun fel responsabilă de înhumarea sa în alt loc decât cel concesionat în timpul vieții) și care afectează scopul pentru care contractul a fost încheiat.

⁸⁵ *Supra* II.C.2.

fost încheiat.

Totuși, caducitatea nu va interveni în orice ipoteză în care titularul este înhumat într-un alt loc decât cel concesionat, întrucât prezentul studiu examinează mecanismul caducității strict prin prisma dispariției cauzei contractului. În concret, nu orice modificare intervenită după încheierea convenției conduce la dispariția cauzei acesteia. Drept urmare, pot fi avute în vedere situații în care neînhumarea în locul concesionat rezultă chiar din voința titularului⁸⁶ (de exemplu, concesionarea unui loc într-un cimitir confesional urmată de schimbarea confesiunii⁸⁷, ori instituirea prin testament a dorinței ca înhumarea să aibă loc în localitatea natală, deși exista un loc concesionat în alt cimitir). De asemenea, pot apărea împrejurări de natură administrativă, cu caracter temporar, care împiedică realizarea înhumării (cum ar fi imposibilitatea accesului în cimitir pe fondul unei situații excepționale, precum războiul sau pandemia). Aceste ipoteze nu conduc, prin ele însele, la dispariția cauzei contractului, ci doar la o deviere voluntară a exercitării dreptului ori la o suspendare conjuncturală a executării. Mecanismul caducității

⁸⁶ Aceasta se explică prin faptul că exercițiul drepturilor subiective are un caracter facultativ, titularul dreptului de folosință asupra locului de veci concesionat având libertatea de a decide dacă își exercită sau nu dreptul (a se vedea D. BALEA, *Exercițiul facultativ al drepturilor subiective*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, nr. 2/2023, pp. 120-145).

⁸⁷ Pentru un astfel de caz, Regulamentul Cimitirelor din Biserica Ortodoxă Română (2020) conține reglementări specifice. Astfel, art. 48 alin. (1) prevede că: „Datorită caracterului de bunuri sacre ale cimitirelor bisericești, [...], dacă unul dintre concesionarii unui loc de înmormântare a renunțat la calitatea de membru al Bisericii Ortodoxe Române, acesta nu mai poate fi înmormântat între decedații ortodocși și pierde dreptul său de concesiune asupra acelui loc de înmormântare, iar la decesul său se va proceda potrivit prevederilor art. 47”. De asemenea, alin. (2) al aceluiași articol stabilește că: „În situația în care concesionarul unic sau totalitatea concesionarilor unui loc de înmormântare renunță la calitatea de membri al Bisericii Ortodoxe Române, dreptul de concesiune încetează, fiind aplicabile prevederile art. 47”. (n.n. Art. 47 la care se face trimitere se referă la înhumarea decedaților din alte culte religioase, atunci când cultul de care au aparținut nu are cimitir propriu în localitatea respectivă și nu există cimitir comunal sau orașenesc).

se justifică în acele situații în care rațiunea determinantă a contractului încetează să mai existe, în mod definitiv și ireversibil, ca urmare a unor împrejurări exterioare voinței părților și care nu le pot fi imputate. Într-o asemenea ipoteză, dispare chiar fundamentul care a determinat manifestarea de voință, contractul fiind lipsit de eficacitate.

D. Concluzie

Acest exemplu este edificator pentru a ilustra prerogativa (și puterea de interpretare) pe care o au instanțele judecătorești atunci când sunt chemate să examineze contractul din perspectiva cauzei acestuia. În acest caz, instanța a reținut că scopul care a determinat partea să încheie contractul de concesiune a fost obținerea și menținerea dreptului de folosință a locului de veci pe durata contractuală. Însă, un alt judecător ar fi putut reține că scopul determinant al concesionarului consta în obținerea unui loc de veci destinat înmormântării sale efective la data decesului. De asemenea, un alt judecător ar fi putut identifica alte motive de fapt, incluse în câmpul contractual, ca fiind esențiale pentru a determina scopul concesionarului, ceea ce ar fi putut conduce la o soluție complet diferită. În definitiv, cel mai important este că toate aceste variante rămân posibile, având în vedere că concesionarul a decedat și nu mai poate clarifica intențiile sale sau să își exprime punctul de vedere în niciun fel.

Din această perspectivă s-ar putea considera că, în esență, cauza poate fi chiar un „instrument de cenzură a libertății contractuale”. Totuși, această putere de cenzură conferită instanțelor nu poate fi una discreționară. Pentru a limita ingerința justiției în sfera libertății contractuale și pentru a asigura stabilitatea raporturilor juridice, în doctrină se sugerează că judecătorul ar trebui să aleagă din întreaga varietate a scopurilor posibile doar scopul care a fost hotărâtor în declanșarea consimțământului⁸⁸. În materia contractelor cu titlu oneros, s-a propus că judecătorul ar trebui să confere semnificația de „cauză” doar acelui scop care prin voința părților a fost ridicat la rangul de clauză esențială a contractului, pe motiv că aceste contracte reprezintă cumulul mobilurilor

⁸⁸ D. COSMA, *Teoria generală*, pp. 226-227.

determinante ale tuturor părților⁸⁹.

Cu toate acestea, cauza rămâne un instrument care permite instanței să analizeze forul interior al părților și, ulterior, să aprecieze scopul determinant urmărit de acestea, având prerogativa de a cenzura nu doar validitatea contractului, ci și eficacitatea acestuia⁹⁰.

Practica judiciară demonstrează că relevanța cauzei nu se limitează la momentul formării valide a contractului, ci poate fi analizată și pe parcursul executării acestuia. În lumina acestor considerente, devine limpede că reglementarea actuală a acesteia drept condiție de validitate, într-o accepțiune strict legată de formarea convenției, se dovedește a fi cel puțin discutabilă.

III. Este cauza o condiție esențială de validitate a contractului?

Esența discuției se concentrează asupra următorului aspect: recunoscând relevanța cauzei în planul eficacității contractuale, se ridică în mod legitim întrebarea dacă aceasta constituie o condiție fundamentală a validității contractului, care necesită o reglementare expresă? Edificator în acest sens este dreptul francez care, prin Ordonanța nr. 131/2016⁹¹ a modificat semnificativ regimul juridic al contractelor. Prin aceasta, a fost eliminată noțiunea de „cauză” dintre condițiile de validitate ale contractului⁹².

Renunțarea la această noțiune a fost fundamentată pe faptul că a devenit desuetă și inutilă drept condiție de validitate. Prin aceasta, nu se

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Fără a avea intenția de a oferi un răspuns tranșant, dacă acceptăm ideea că, într-adevăr, dispariția cauzei pe parcursul executării contractului antrenează caducitatea și, în consecință, ineficacitatea contractului, atunci cauza contractului își găsește o relevanță mai pronunțată pe tărâmul eficacității decât al validității.

⁹¹ Ordonanța nr. 131/2016 pentru reformarea dreptului contractelor, a sistemului general și a dovedirii obligațiilor, publicată în JORF nr. 0035 (11 feb. 2016), textul nr. 26, online: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032004939>.

⁹² Actualul art. 1128 C.civ.fr. prevede că „Sont nécessaires à la validité d'un contrat: 1. Le consentement des parties ; 2. Leur capacité de contracter ; 3. Un contenu licite et certain”.

ajunge la concluzia că un contract este valabil și fără cauză sau având o cauză ilicită. Se valorifică în continuare ideea de cauză a obligației sub masca unui „conținut licit și cert” care condiționează validitatea contractului. Cu alte cuvinte, noțiunile de obiect și de cauză ale contractului sunt înlocuite cu conceptul de conținut al contractului⁹³.

În plus, ordinea juridică pare să conserve conținutul noțiunii de cauză și în cadrul altor texte legale, astfel că înlăturarea acestuia dintre condițiile de validitate ale contractului pare să fie mai mult formală⁹⁴. Cu alte cuvinte, deși noțiunea de „cauză” a fost eliminată, funcțiile acestuia rămân reglementate de alte texte legale. De pildă, art. 1162 C.civ.fr. prevede că scopul unui contract nu poate fi contrar ordinii publice, consacrand astfel condiția liceității cauzei. În același timp, art. 1169 C.civ.fr. stabilește că un contract cu titlu oneros este nul atunci când, la momentul formării sale, contraprestația cuvenită este iluzorie sau derizorie. Din nou, sunt preluate funcțiile noțiunii de cauză, însă se extinde evaluarea asupra valabilității contractului, fără a fi limitată doar la analiza existenței sau inexistenței cauzei⁹⁵.

Raportat la aspectele anterior menționate, se ridică întrebarea dacă nu cumva efectele produse de această suprimare a cauzei dintre condițiile de

⁹³ T.n. din Raportul adresat Președintelui, în a cărui motivare se arată că: „Conținutul contractului, un termen adoptat de mai multe instrumente europene pentru armonizarea dreptului, include ceea ce este obiectul și cauza în temeiul legislației franceze. Această subsecțiune reproduce, prin modernizarea și adaptarea la evoluția vieții economice, dispozițiile care intră în sfera Codului civil al obiectului de bază al contractului și codifică anumite soluții jurisprudențiale care au fost - mai mult sau mai puțin artificial - legate de noțiunea de cauză”. A se vedea Raportul privind Ordonanța nr. 131/2016 de reformare a dreptului contractelor, a sistemului general și a dovedirii obligațiilor, publicat în JORF nr. 0035 (11 feb. 2016), textul nr. 25, online: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000032004539>.

⁹⁴ Spre exemplu, art. 1162 C.civ.fr., potrivit căruia „Le contrat ne peut déroger à l'ordre public ni par ses stipulations, ni par son but, que ce dernier ait été connu ou non par toutes les parties” sau art. 1169 C.civ.fr. care prevede că „Un contrat à titre onéreux est nul lorsque, au moment de sa formation, la contrepartie convenue au profit de celui qui s'engage est illusoire ou dérisoire”.

⁹⁵ L. PIERRE, La validité du contrat, în *Revue juridique de l'Ouest*, nr. 1/2017, pp. 61-75.

validitate ale actului sunt infime, având în vedere că se poate ajunge la aceleași rezultate cu mijloace juridice diferite. Urmând acest raționament, necesitatea reglementării cauzei drept o condiție distinctă de validitate înainte de reformă este și mai mult pusă sub semnul întrebării.

Un alt element de noutate adus regimului juridic al contractelor din dreptul francez este reglementarea generală expresă a mecanismului caducității. Funcția atribuită acesteia de către doctrină și jurisprudență rămâne aceeași⁹⁶. Și anume, caducitatea determină încetarea contractului în cazul dispariției unei condiții esențiale ulterior formării sale valide⁹⁷.

Înainte de această reformă, caducitatea a fost un mecanism frecvent utilizat în jurisprudență pentru dispariția cauzei în timpul executării contractului. Astăzi, un astfel de raționament nu mai este posibil în Franța, întrucât noțiunea de cauză a fost eliminată dintre condițiile esențiale de validitate ale contractului. Firesc, se ridică întrebarea dacă dispariția pe parcursul executării a „conținutului licit și cert” (condiție esențială de validitate) ar putea să atragă caducitatea contractului. Această chestiune va fi lăsată la aprecierea instanțelor judecătorești, cărora le revine prerogativa de a aplica noțiunea de „conținut licit și cert” al contractului, în funcție de circumstanțele concrete.

Făcând o paralelă cu regimul juridic aplicabil cauzei în actualul drept civil francez, ne întrebăm ce mecanisme juridice ar deține judecătorul român

⁹⁶ A se vedea C. FRANÇOIS, *Présentation des articles 1186 à 1187 de la nouvelle sous-section 2 „La caducité”. La réforme du droit des contrats présentée par l'IEJ de Paris 1*, online: <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect4/ssect2-caducite/>.

⁹⁷ Art. 1186 C.civ.fr. prevede că:

„Un contrat valablement formé devient caduc si l'un de ses éléments essentiels disparaît. Lorsque l'exécution de plusieurs contrats est nécessaire à la réalisation d'une même opération et que l'un d'eux disparaît, sont caducs les contrats dont l'exécution est rendue impossible par cette disparition et ceux pour lesquels l'exécution du contrat disparu était une condition déterminante du consentement d'une partie. La caducité n'intervient toutefois que si le contractant contre lequel elle est invoquée connaissait l'existence de l'opération d'ensemble lorsqu'il a donné son consentement”.

pentru a cenzura un contract din perspectiva scopului urmărit de părți la momentul încheierii acestuia, în absența reglementării existente la art. 1179 alin. (1) lit. d) C.civ. Nu vom relua discuțiile legate de regimul juridic al caducității, deja abordat în secțiunile anterioare, însă ne întrebăm dacă, în prezent, noțiunea de cauză – așa cum este înțeleasă de doctrină și de practica judiciară română – nu se regăsește sub cupola unor alte mijloace juridice prin intermediul cărora instanța să poată cenzura contractul. Mai precis, există în dreptul civil actual mecanisme juridice alternative prin intermediul cărora instanța să poată cenzura contractul raportat la existența, liceitatea și moralitatea scopului pentru care acesta a fost încheiat?

În ceea ce privește existența cauzei, această condiție ar putea fi invariabil îndeplinită, deoarece orice act juridic săvârșit de o persoană rațională are, în principiu, un mobil determinant care stă la baza acțiunii respective. Mai mult, prin prezumția de existență a cauzei⁹⁸, legea presupune că orice convenție are un scop determinant și o rațiune juridică, motiv pentru care sarcina de a face proba contrară îi revine celui care susține absența acestui fundament volițional. Raportat la modul în care este reglementată, prezumția existenței unei cauze valabile încorporează toate condițiile acesteia, respectiv atât faptul că aceasta există, precum și că îndeplinește celelalte condiții de valabilitate – de a fi licită și morală.

În ceea ce privește caracterul licit și moral al cauzei⁹⁹, trimiterea la noțiunea de „bună-credință”¹⁰⁰ este identificată atât în dispozițiile legii, cât și

⁹⁸ Art. 1239 alin. (2) C.civ. prevede că „Existența unei cauze valabile se prezumă până la proba contrară”.

⁹⁹ *Supra* I.

¹⁰⁰ Art. 14 alin. (1) C.civ. prevede că „Orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri”.

Art. 1170 C.civ. stabilește că „Părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului, cât și pe tot timpul executării sale. Ele nu pot înlătura sau limita această obligație”.

Art. 1183 alin. (3) C.civ. prevede că „Este contrară exigențelor bunei-credințe, între altele, conduita părții care inițiază sau continuă negocieri fără intenția de a încheia contractul”.

în practica judiciară care confirmă corelația dintre aceasta și noțiunea de cauză. Și atunci, nu ar fi îndreptățite instanțele să recurgă la principii generale de drept care guvernează relațiile contractuale – precum exigența bunei-credințe – pentru a cenzura un scop ilicit sau imoral urmărit de părți la momentul încheierii contractului? Chiar dacă un asemenea comportament nu ar reprezenta o încălcare directă a unei norme legale exprese, considerăm că instanța are posibilitatea de a apela la principii pentru a analiza validitatea convenției prin raportare la scopul pentru care a fost încheiată.

În privința deficiențelor legate de cauză, care pot apărea pe parcursul executării contractului, nu există reglementări clare referitoare la sancțiunile aplicabile, astfel că instanțele române au libertatea de a aplica remedii juridice în funcție de particularitățile concrete ale fiecărui caz.

Prin urmare, în jurisprudență vor putea fi identificate soluții similare celor curente, indiferent de existența sau inexistența reglementării exprese de la art. 1179 alin. (1) lit. d) C.civ., deoarece aceste dispoziții nu impun condiționări legate de eficacitatea contractului.

Concluzie. Așadar, noțiunea de cauză din dreptul român – reglementată ca o condiție esențială de validitate a contractului – își pierde treptat relevanța (privită din perspectivă formală), importanța sa reală manifestându-se mai pregnant dintr-o perspectivă funcțională. Aceasta își păstrează semnificația și după momentul formării contractului, chiar în absența unei reglementări exprese, dobândind astfel calitatea de instrument prin care instanțele judecătorești pot verifica atât validitatea, cât și eficacitatea contractului. În plus, pot exista mecanisme juridice alternative ce pot reflecta semnificația curentă a cauzei și pot conduce la aceleași efecte practice, fără a o trata drept o cerință autonomă de validitate.

În consecință, în raport cu regimul juridic actual al dreptului francez și semnificația atribuită cauzei de către doctrină și jurisprudență, necesitatea reglementării acesteia drept o condiție distinctă de validitate a contractului pare să devină tot mai puțin semnificativă. În prezent, însă, legiuitorul menține concepția tradițională asupra cauzei.

Concluzii

1. Orice act de conduită umană presupune existența unui scop, fiind general acceptat că este exclus exercițiul voinței în lipsa unei finalități prefigurate. În materie juridică lucrurile nu au cum să stea altfel, astfel că orice act juridic săvârșit de o persoană rațională are, în principiu, un mobil determinant¹⁰¹. Și atunci care este rațiunea verificării unei condiții de la sine înțelese îndeplinite și care, mai mult, este prezumată expres de lege?

2. A susține că noțiunea de cauză se limitează doar la rolul său în formarea contractului, conform reglementărilor actuale, nu ar reflecta realitatea practică. În prezent, cauza contractului este un concept mult mai complex decât simplul motiv avut în vedere de părți la încheierea acestuia, având valențe funcționale semnificative, în special ca instrument de control pentru instanțele judecătorești.

3. Noțiunea de cauză, în reglementarea actuală din dreptul român, conferă instanțelor prerogativa de a cenzura validitatea contractului în funcție de interesele apărute, dovedindu-se a fi un instrument de control mai extins decât în cazul celorlalte condiții de validitate.

4. Cauza nu se epuizează la momentul formării valide a contractului, ci continuă să își manifeste relevanța și pe parcursul executării acestuia. Practica judiciară oferă exemple în care instanțele au fost chemate să verifice dacă dispariția cauzei în timpul executării poate determina caducitatea contractului. În același timp, doctrina confirmă că dispariția cauzei ulterior încheierii valide privează convenția de un aspect necesar executării acestuia, zădărniciind realizarea efectelor sale astfel cum au fost prefigurate de părți. Implicit, cauza nu poate fi privită exclusiv ca o condiție de validitate, ci și ca un reper al eficacității contractuale.

5. Așadar, necesitatea de a reglementa cauza drept condiție formală de validitate a contractului, comparativ cu sistemele de drept care au renunțat la ea, pare să devină tot mai irelevantă. Contractul încorporează un scop al voinței juridice, indiferent de mijloacele prin care se asigură caracterul licit și

¹⁰¹ D. COSMA, *Teoria generală*, p. 235.

moral al acestuia, iar importanța cauzei se regăsește mai degrabă în funcționalitatea sa practică, ca instrument de control al relațiilor contractuale.

6. O eventuală suprimare a reglementării noțiunii de cauză dintre condițiile esențiale de validitate ale contractului nu ar afecta substanțial protecția părților sau ordinea publică. Probabil, similar cu situația actuală din dreptul francez, noțiunea de cauză ar rămâne, în esență, un instrument indirect de protecție, mai degrabă un cadru de referință, decât o condiție de validitate formală.

Bibliografie

- ALBU, Ioan, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Dacia, Cluj-Napoca, 1984;
- BAIAS, Flavius-Antoni, CHELARU, Eugen, CONSTANTINOVICI, Rodica, MACOVEI, Ioan, *Noul Cod Civil. Comentarii pe articole*, C.H. Beck, București, 2012;
- BALEA, Dumitru, *Exercițiul facultativ al drepturilor subiective*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, nr. 2/2023;
- BELEIU, Gheorghe, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a XI-a, Universul Juridic, București, 2007;
- BELU MAGDO, Monna-Lisa, *Contractul de vânzare în noul Cod Civil*, Hamangiu, București, 2014;
- BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, *Curs de drept civil. Partea generală*, Hamangiu, București, 2011;
- BUFFELAN-LANORE, Yvaine, *Essai sur la notion de caducité des actes juridiques en droit civil*, LGDJ, Paris, 1963;
- CAPITANT, Henri, *De la cause des obligations*, Dalloz, Paris, 1923;
- CARBONNIER, Jean, *Droit civil. Introduction*, ed. a XXV-a, PUF, 1997;
- COSMA, Doru, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969;
- DAVID, Mihai, *Eseu asupra cunoașterii în dreptul civil*, Universul Juridic, București, 2017;
- DAVID, Mihai, *Cauza obligației și formalismul juridic - studiu de drept comparat - (I)*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 2/2014;
- DELEANU, Ion, *Ficțiunile juridice*, All Beck, București, 2005;

- DIACONESCU, Șerban, *Contractul cadru de distribuție comercială*, Universul Juridic, București, 2010;
- DIACONESCU, Șerban, VASILESCU, Paul, *Introducere în dreptul civil. Volumul II*, Hamangiu, București, 2023;
- FIN-LANGER, Laurence, *L'équilibre contractuel*, LGDJ, Paris, 2002;
- FLORESCU, Gabriela, *Nulitatea actului juridic civil*, Hamangiu, București, 2008;
- FORIERS, Paul Alain, *La caducité des obligations contractuelles par disparition d'un élément essentiel à leur formation*, Bruylant Bruxelles, 1998;
- GARRON, Frédéric, *La caducité du contrat*, PUAM, Aix-en-Provence, 1999;
- GOICOVICI, Juanita, *Affectio modulus - cauza contractelor-cadru*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor*, nr. 3/2010;
- GUILLIEN, Raymond, VINCENT, Jean, *Lexique de termes juridiques*, ed. a IX-a, Dalloz, Paris, 1993;
- HAMANGIU, Constantin, ROSSETI-BĂLĂNESCU, Ion, BĂICOIANU, Alexandru, *Tratat de drept civil român. Volumul II*, All, București, 1997;
- IONAȘCU, Aurelian, MUREȘAN, Mircea, *Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român*, Ed. Academiei, București, 1973;
- IONAȘCU, Traian, *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*, Ed. Academiei, București, 1967;
- MAULAIRE, Philippe, AYNES, Laurent, STOFFEL-MUNCK, Philippe, *Drept civil. Obligațiile*, ed. a III-a, Wolters Kluwer, 2010;
- MUREȘAN, Mircea, VASILESCU, Paul, KOCISIS, József, *Dicționar de drept civil*, Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2009;
- PIERRE, Lambret, *La validité du contrat*, în *Revue juridique de l'Ouest*, nr. 1/2017;
- PLANIOL, Marcel, *Traité élémentaire de droit civil*, vol. II, LGDJ, Paris, 1928;
- PODARU, Ovidiu, *Caducitatea actului juridic în dreptul public*, Hamangiu, București, 2019;
- POP, Liviu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Fundația Chemarea, Iași, 1994;
- POP, Liviu, *Tratat de drept civil. Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor. Ființa obligațiilor civile*, Universul Juridic, București, 2023;
- POPA, Ioan, *Contracte civile. De la teorie la practică*, Universul Juridic, București, 2020;

- RADU, Ioan (coord.), *Introducere în psihologia contemporană*, Sincron, Cluj-Napoca, 1991;
- STĂNCIULESCU, Liviu, NEMEȘ, Vasile, *Dreptul contractelor civile și comerciale, în reglementarea noului Cod civil*, Hamangiu, București, 2013;
- STĂTESCU, Constantin, BÎRSAN, Corneliu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, All Educațional, București, 1998;
- STOICA, Luminița Cristina, *Ineficacitatea actului juridic civil. Practică judiciară. Rezoluțiunea, rezilierea, revocarea, reducățiunea, caducitatea, inopozabilitatea*, Hamangiu, 2009;
- TERRÉ, François, SIMLER, Philippe, LEQUETTE, Yves, *Droit Civil. Les obligations*, ed. a VII-a, Dalloz, Paris, 1999;
- TIȚA-NICOLESCU, Gabriel, *Cauza actului juridic în reglementarea noului Cod civil*, în *Revista Universul Juridic*, nr. 1/2017;
- TOMA, Ștefan-Alexandru, *Nulitatea contractului de vânzare: cauză imorală și preț fictiv. Reținerea concomitentă a două cauze de nulitate*, în *Revista Română de Jurisprudență*, nr. 3/2021;
- VASILESCU, Paul, *Drept civil. Obligații*, ed. a III-a, Hamangiu, București, 2024;
- VASILESCU, Paul, *Relativitatea actului juridic civil*, Universul Juridic, București, 2008;
- VASILESCU, Paul, *Bunele moravuri – O confuziune etică de-drept*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, nr. 1/2022;
- ZÖRGÖ, Benjamin, *Probleme fundamentale ale psihologiei*, Ed. Academiei RSR, București, 1980.